

ФЕМ. Шлях перетворень і розвитку

Олександр Сироватський,

кандидат технічних наук, доцент,
декан факультету економіки і менеджменту,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури

Факультет економіки та менеджменту (ФЕМ) вже більше чверті століття є невід'ємною складовою частиною нашого університету. В серпні минулого року факультет пройшов двадцятип'ятирічну межу. Але незважаючи на це, ФЕМ вже має і свою історію, традиції, міцні зв'язки і кваліфікований науково-педагогічний колектив, який інтенсивно і планомірно вдосконалюється.

Наш факультет був створений в липні 1994 р. (а тоді він мав назву інженерно-гуманітарного — ІГФ) наказом по університету №86 від 27 липня 1994 р. для вирішення проблем в галузі гуманізації та гуманітаризації інженерної освіти. Своїм виникненням факультет та його спеціальності зобов'язані новим фінансово-економічним відносинам, які склалися в Україні, розвитку ринку та підприємництва, підвищенню вимог до вибору керівних кадрів підприємств і держслужбовців, повсюдному впровадженню в усі сфери життя обчислювальної техніки, інформаційних та Web-технологій.

За свою відносно недовгу історію ФЕМ успішно пройшов складний шлях перетворень і творчих пошуків, становлення кадрового потенціалу і сьогодні він займає гідне місце в структурі університету і є одним із значущих його структурних підрозділів. Першими керівниками факультету були доценти М.О. Пасічник — декан факультету та В.О. Задриборода — заступник декана, які сумісно з випусковими кафедрами та за підтримки ад-

міністрації університету заклали міцний фундамент бази підготовки спеціалістів нових для нашого закладу напрямків. В той період до складу факультету увійшли дев'ять кафедр: менеджменту, інформатики, безпеки життєдіяльності та інженерної екології, економічної теорії, українознавства та політології, філософії, іноземних мов, української та російської мов, фізичного виховання та спорту. Підготовка фахівців проводилась за двома спеціальностями: “Менеджмент організацій” (завідувач кафедри, кандидат економічних наук, професор Т.С. Андреєва) та “Екологія”. З 1995 р. факультет розпочав підготовку молоді за напрямком “Інформаційні системи в менеджменті”, який з часом сформувався як спеціальність “Економічна кібернетика” (завідувач кафедри, кандидат фізико-математичних наук, професор Л.П. Шевченко).

В 1997 р. були організовані кафедри економіки (завідувач кафедри, доктор економічних наук, професор О.С. Іванілов) та біржової, страхової та банківської справи, яка зараз має назву «Фінансів та кредиту» (завідувач кафедри, кандидат технічних наук, професор В.І. Успенко), а з 2000 р. ними вже запроваджено підготовку студентів по спеціальностям “Економіка підприємства” та “Фінанси”.

З 2002 р. факультет очолив кандидат технічних наук, доцент Д.І. Череднік. (нині ректор) і під його керівництвом продовжився пошук нових форм вдосконалення навчального процесу, кадрової політики і

виховної роботи. В 2003 р. в результаті реорганізації кафедра економіки увійшла до складу ФЕМ (раніше вона була у структурі будівельного факультету), а кафедра безпеки життєдіяльності та інженерної екології була підпорядкована санітарно-технічному факультету. В той же період факультет отримує нинішню назву (наказ по університету №141 від 03.07.2003 р.), змінивши з «інженерно-гуманітарний» на «економіки та менеджменту».

Разом із зміною назви і вдосконаленням структури кафедри і спеціальності факультету здобувають власне обличчя, їх сфера професійних інтересів розширюється далеко за межі будівельної галузі, розширюються зв'язки кафедр не тільки в Україні, але й за її межами, створюються власні бази проходження практик, стажування та працевлаштування, укріплюються стосунки з виробництвом. Кафедри факультету беруть участь у Міжнародному проєкті TEMPUS–TACIS сумісно з університетами Германії, Австрії, Франції. В результаті реалізації проєкту в університеті започатковуються дистанційні методи і форми навчання, багато з яких діє і понині. Закладений в ті часи міцний фундамент міжнародного співробітництва кафедр факультету стрімко розвивається і зараз. Постійно зростає кількість викладачів, студентів, аспірантів, які мають сертифікати володіння англійською мовою на рівні B2 за престижною в світі версією FCE (First Certificate in English) Кембриджського університету. Наші викладачі проходять стажування в таких країнах Євросоюзу, як Польща, Угорщина, Австрія, друкують монографії і наукові статті в провідних європейських виданнях, організують і беруть участь в міжнародних наукових конференціях. Наші студенти за програмами обміну навчаються в університетах Німеччини (Мюнхен), Польщі (Гданськ), Чехії (Острава). Все це також сприяє розвитку факультету, зміцненню його зовнішніх зв'язків і популяризації нашого навчального закладу на світовому рівні.

В сучасних умовах розвитку країни стратегія будь-якого вищого навчального закладу повинна бути гнучкою і спрямовуватись на реальні потреби суспільства, промисловості і економіки. Не винятком є і наш університет та його структурні підрозділи. Так, на факультеті було створено кафедру комп'ютерного моделювання та інформаційних технологій (її теперішня назва — комп'ютерних наук та інформаційних технологій) і впроваджено спеціалізацію «Економічна безпека» (завідувач кафедри, доктор фізико-математичних наук, професор М.В. Новожилова). Саме на базі цієї спеціалізації і спеціальності «Економічна кібернетика» були створені і відкриті нинішні спеціальності «Комп'ютерні науки» та «Інформаційні системи та технології». Завдяки цьому в студентів — майбутніх випускників факультету з'являється реальна можливість свого розвитку в таких актуальних напрямках як сучасні спеціалізовані мови програмування, захист інформації в банківських та комерційних системах, охорона комерційної таємниці на підприємстві, захист інформації в комп'ютерних мережах, телекомунікації у бізнесі, Web-програмування.

Починаючи з 2000-х років для факультету настає «зірковий час». Інтенсивно підвищується попит на економічні та управлінські спеціальності. У нас був практично на 100 % заповнений ліцензійний обсяг, ми щорічно здійснювали набір на прискорену форму навчання до 40 випускників технікумів і коледжів щорічно. Кількість студентів тільки по денній формі зростає майже до 1000 студентів, і ФЕМ стає одним з найбільших в університеті, а за кількістю спеціальностей — першим. Починається випуск спеціалістів по заочній формі по напрямках «Менеджмент» та «Фінанси і кредит». Для випускників з технічною освітою стає можливим отримати другу вищу економічну освіту. Все це в певній мірі позитивно відображається на показниках якості підготовки студентів, які стають найкращими по університету, сприяє розширенню світогляду

молодих спеціалістів, формуються бази працевлаштування випускників.

Спеціальності ФЕМ завжди користувались популярністю не тільки у українців, але й за межами держави. Вже з перших років на факультеті навчаються студенти з Росії і Молдови. В 2005 р. на спеціальності ФЕМ вступають перші іноземні громадяни з країн дальнього зарубіжжя. В 2011 р. у нас вже навчається більше 100 студентів-іноземців з Китаю, Ємену, В'єтнаму, Анголи, Росії, Білорусі, Молдови, Грузії, Туркменії, Казахстану, Узбекистану, Азербайджану, які є майбутніми випускниками кафедр факультету. В той час факультет знаходився на другому місці в університеті за кількістю студентів-іноземців.

За роки свого існування факультет та його кафедри випустили близько 3000 спеціалістів, показавши високу якість підготовки і свою конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг.

Науково-дослідна робота нерозривно пов'язана з навчальним процесом. Уже з перших днів існування факультету його вчені і педагоги активно розвивають такі напрямки як підприємництво, економічна безпека, економіка України в умовах євроінтеграції, торгівля, статистика, фінансовий аналіз, моделювання фінансових потоків, динаміка і трансформація відкритої економіки України, розробка оптимізаційних моделей і методів керівництва проектом в умовах неповної інформації, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників. Без перебільшення можна сказати, що щорічний обсяг наукових публікацій (в тому числі в наукометричних базах Scopus і Web of Science), монографій та навчальних посібників співробітниками факультету є найбільшим в університеті, кожного року ми проводимо щонайменше 6 наукових та науково-практичних конференцій Всеукраїнського і міжнародного рівня.

З моменту створення найголовнішою на факультеті стає стратегія кадрової політики. В перші роки існування кафе-

дри ФЕМ відчували свого роду «кадровий голод», що вимагало залучати викладачів інших провідних вузів міста для їх роботи у нас за сумісництвом. Це сприяло розширенню і укріпленню зовнішніх зв'язків кафедр факультету, підвищенню якості підготовки аспірантів, вдосконаленню навчально-методичної бази. За цей короткий час на кафедрах сформувався власний науково-педагогічний потенціал, який повністю відповідає сучасним вимогам. На сьогодні в складі кафедр факультету працюють 87 викладачів, серед яких 49 кандидатів наук, доцентів та 10 докторів наук, професорів. Активно працює магістратура і аспірантура за програмою підготовки докторів філософії: з 1995 р. на факультеті підготовлено близько 40 кандидатів і 9 докторів наук, більшість з яких зараз складають ядро науково-педагогічної бази факультету. Сьогодні 12 наших викладачів та здобувачів освіти є експертами Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), що є найвищим показником в університеті. Тільки за останні 3–4 роки сім наших співробітників здобули ступінь доктора наук — це Н.Е. Аванесова, В.В. Круглов, Л.М. Попова, О.О. Солодовник, А.М. Чугай, О.М. Чупир, О.С. Шуміло. З штатних докторів і кандидатів наук на факультеті 26 (тобто майже третина) є випускниками спеціальностей ФЕМу різних років. За ліцензійними показниками, контингентом і випуском магістрів ФЕМ є одним з найперших в університеті. Кажучи про це, не можна не сказати про людей, які зробили вагомий внесок в розвиток педагогічної, наукової і методичної основи факультету: доктор технічних наук, професор Л.М. Івін, доктор економічних наук, професор О.С. Іванілов, доктор фізикоматематичних наук, професор М.В. Новожилова, доктор фізикоматематичних наук, професор Н.Д. Сізова, кандидат економічних наук, професор Т.Є. Андреева, кандидат технічних наук, професор В.І. Успенко, доктор економічних наук, професор Н.М. Внукова, кандидат фізикоматематичних наук, професор Л.П. Шев-

ченко, кандидат технічних наук, професор А.В. Серіков. Саме їм і багатьом іншим факультет сьогодні зобов'язаний своїм науковим рівнем, кадровим потенціалом і навчальними спроможностями.

Геред науковців факультету немало молоді. Ми є за цим показником «наймолодшими» в університеті. Середній вік викладачів на кафедрах факультету на сьогодні складає 45 років, що сприяє стрімкому інноваційному пошуку, новим ідеям і проектам, креативності і блискавичній енергії, налагодженню якісного контакту зі студентством. Два роки тому для підвищення іміджу університету, розвитку зв'язків з громадськістю, залучення студентства у вирішення головних проблем суспільства, самореалізації, активізації стартапів, розвитку професійних здібностей, ініціативною групою викладачів факультету було створено громадську організацію LaKI (Лабораторія Креативних Ідей), яка зараз об'єднує вже більше 100 членів. Кафедрою менеджменту та публічного адміністрування запроваджено підготовку і сертифікацію управлінців об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). За ініціативи і під керівництвом викладачів факультету в університеті створений і успішно функціонує стартап-центр, наші викладачі і аспіранти беруть участь в грантах і міжнародних проєктах. Через широке розповсюдження і впровадження в державі тендерів, державних публічних електронних закупівель, платформи «ProZorro» на кафедрі економіки відкрито підготовку здобувачів вищої освіти магістерського рівня за освітньою програмою «Публічні закупівлі», яка користується досить широким попитом.

Таким чином, в ході перетворень, становлення і вдосконалень факультет став потужною і значущою одиницею в загальній структурі університету. На сьогодні до складу факультету входять шість кафедр, з яких чотири є випусковими: менеджменту та публічного адміністрування (завідувач кафедри, доктор економічних наук, професор Н.Е. Аванесова), фінансів

та кредиту (завідувач кафедри, кандидат технічних наук, професор В.І. Успенко), економіки (завідувач кафедри, доктор економічних наук, професор Л.Л. Калініченко), комп'ютерних наук та інформаційних технологій (завідувач кафедри, доктор технічних наук, професор О.В. Старкова), економічної теорії (завідувач кафедри, кандидат економічних наук, доцент А.В. Лозовий), фізичного виховання та спорту (завідувач кафедри, доцент В.С. Сірик). Вони об'єднують коло молодих, креативних, здатних викладачів-одномудців, що дозволяє успішно вести підготовку бакалаврів, магістрів та докторів філософії по дев'яти спеціальностям: 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» і освітня програма «Публічні закупівлі», 122 «Комп'ютерні науки», 126 «Інформаційні системи та технології», 281 «Публічне управління та адміністрування». За кількістю запроваджених спеціальностей ми на сьогодні є першими в університеті. Кафедри факультету здійснюють постійне співробітництво з провідними підприємствами та організаціями свого профілю не тільки в Харкові, але й по всій Україні. Створюються філії кафедр у виробничих об'єднаннях, банках, страхових компаніях: Національний банк України, «Укрсоцбанк», «Приватбанк», Харківська спілка страховиків, Житлобуд-1, Житлобуд-2, Харківські теплові мережі, Харківводоканал, страхова компанія «Оранта» та багато інших.

В період впровадження в університеті рейтингової оцінки діяльності факультетів і кафедр ФЕМ майже завжди посідав перше місце, що свідчить про його високу організацію, якість підготовки фахівців, ефективну кадрову підготовку та потужну матеріальну базу.

Тільки за минулі 15 років на факультеті відкрито 10 спеціалізованих комп'ютерних класів і аудиторій, обладнаних сучасною технікою, причому біль-

шість з цього — за спонсорські кошти без залучення університетського бюджету. Варто відмітити, що за показниками наявності комп'ютерів, мультимедійного обладнання і спеціалізованих класів ми вже декілька років займаємо перше місце в університеті. На їх базі проводиться підготовка студентів з професійно-спрямованих дисциплін, on-line олімпіади, виконання курсових та дипломних проєктів. Вже стало традицією на базі факультету щороку проводити Міжнародні, Всеукраїнські, обласні та міські студентські наукові конференції з економіки, фінансів, менеджменту та інформаційних технологій. Завдяки цьому постійно зростає наукова складова навчального процесу, що позитивно впливає на якість і продуктивність магістерської підготовки та аспірантури. Щорічний обсяг наукових публікацій студентів факультету на сьогодні складає більше 400 і цей рівень постійно зростає. Кожен навчальний рік нам вдається одержувати перемоги на Всеукраїнських конкурсах наукових робіт студентів і на конкурсах дипломних проєктів. Тільки за минулий рік ми мали майже 20 переможців та призерів. За цими показниками ми теж вже традиційно є першими в університеті.

Невід'ємною частиною студентського життя на факультеті є виховна робота, яка з успіхом реалізується викладачами-кураторами факультету сумісно з органами студентського самоврядування, студентським клубом, кафедрою економічної теорії (завідувач кафедри, кандидат економічних наук, доцент А.В. Лозовий) і кафедрою фізичного виховання та спорту (завідувач кафедри, доцент В.С. Сірик). Головною задачею цього напрямку діяльності ми бачимо формування особистості студента і активної громадської позиції, розкриття його власних якостей, пропаганду здорового способу життя. Під керівництвом викладачів кафедри фізичного виховання та спорту наші студенти неодноразово ставали переможцями і призерами спортивних змагань не тільки в Україні, а й далеко за

її межами, здобували звання кандидатів і майстрів спорту. Яскравим прикладом поєднання навчальної і виховної роботи є навчальні курси кафедри економічної теорії «Історія економіки та економічної думки», «Історія банківської справи», під час яких студенти відвідують храми міста та інші історичні пам'ятки. Вже стало доброю традицією, започаткованою на тій же кафедрі, щороку в травні організовувати виїзди груп студентів молодших курсів за місто з приготуванням польової каші, міні-концертом та активним відпочинком. Також можна згадати волонтерські і концертні заходи студентів факультету під керівництвом викладачів кафедри економіки в НВК №8 для дітей з обмеженими можливостями, в Харківському обласному шпиталі, кафедри менеджменту в притулку для безхатніх тварин та багато іншого. Саме наші студентки практично завжди були переможницями і призерками нашого наймасовішого конкурсу Міс Університет. Більше третини студентів ФЕМ проживає в гуртожитку, тому виховній роботі серед молоді з інших міст на факультеті також відводиться одне з важливих місць. Щотижневе відвідування викладачами факультету гуртожитку сприяє і підвищенню якості навчання, і нормальній організації побуту, і відпочинку, і вільному неупередженому спілкуванню. Потужний вклад в виховну роботу не тільки на ФЕМ, а і в усьому університеті також вносить кафедра фізичного виховання та спорту за допомогою якої проводяться спортивні свята, розкриваються спортивні здібності студентства, проводяться університетські спартакіади. Студенти факультету з перших курсів постійно беруть участь в заходах художньої самодіяльності студентського клубу, що безсумнівно допомагає розкрити талант і розвиває всебічно розвинену особистість. Не буде помилкою, якщо сказати, що такі заходи є одними з наймасовіших в університеті і користуються заслуженою популярністю серед студентства, тому на факультеті цій стороні виховної роботи також приділяється багато уваги.

Кажучи про перспективи подальшого розвитку факультету, не можна не сказати про ті негативні явища в світі і в країні, які в значній мірі відобразились на житті кожного студента і викладача і університету в цілому. Це і світова фінансова криза, масштабні карантинні заходи через розповсюдження коронавірусної хвороби, і зменшення загального рівня матеріальної забезпеченості громадян (на ФЕМ переважно використовується контрактна форма навчання), і демографічний спад в Україні. Тому в останні роки на факультеті сформувались стратегічні напрямки розвитку, дорожня карта розвитку. По-перше, це збереження існуючого контингенту студентів через вирішення таких головних задач: ефективна профорієнтаційна робота, постійний моніторинг навчального процесу, вдосконалення роботи із студентами-іноземцями, розвиток дистанційних форм навчання. По-друге, це вдосконалення кадрового потенціалу факультету та підвищення ефективності магістратури

і аспірантури. По-третє, це укріплення і подальший розвиток матеріально-технічної бази, всебічне використання сучасних інформаційних технологій і сучасної техніки, більш широке впровадження в навчальний процес інтерактивних методів та форм навчання, глибоке вивчення іноземної мови.

Все це більше ніж необхідно, тому що ФЕМ, який проходить черговий етап свого розвитку і становлення, в найближчі роки потребуватиме значну кількість молодих висококваліфікованих спеціалістів, які зможуть дбайливо зберегти і розвинути найкращі традиції і досягнення факультету.

Вітаючи колектив університету, його викладачів, співробітників і студентів з ювілеєм, хочу висловити слова щирої подяки за відданість справі, високий професіоналізм, віру в майбутнє і побажати всім міцного здоров'я, матеріальної заможності, оптимізму, здійснення мрій, професійного зросту і добра вашим родинам.

10.09.2020